

—prorrompé l'Emília, tot *ajustant* la portella», Vidal Val. (*Rosada d'estiu*, 332, 170). En l'ús del Princ., a diferència de Mall., no es confon amb *empènner*, que condueix més aviat a la idea de tancar: «Mira, *empeny* la porta: no és més que *ajustada*», LBNadal (*Qüestió de nom*, JFl. 1881, 94).

Justador 'recaptador' [1393], 'el qui combat en justa' [S. xv]. *Ajustada*; *ajustadís*; *ajustador*; *ajustanya*. *Desajustar*; *desajustament*; *desajust*. *Conjugar*.

En forma culta el prefix *juxta*- i els seus compostos *juxtaposició* [Lab. 1840], *juxtaposar*. *Juxtalineal*.

Justejar, *justesa*, *justeïa*, *justia*, *justicer*, *justicia*, *justiciar*, *justicier*, *justifet*, *justificació*, *-cable*, *-cador*, *-cant*, *-car*, *-catiu*, *justina*, V. *just*

JUTE, de l'angl. *jute* (pron. *güt*), i aquest del bengali *jhuto* íd., provinent del scr. *jūta* 'trena de cabells'. □ 1.ª doc.: 1916 (BDC iv, 113; xvii, 29, 45); DOrt.

En anglès des de 1746; de l'anglès vénen també el port. *jute* (Dalgado I, 500), fr. íd., i el cast. *yute*.

JUTGE, del ll. *JŪDEX*, -*DĪCIS*, íd. □ 1.ª doc.: orígens (Llull, *VidesR*, *Consolat* etc.).

«--- un home --- carregat de oques e de gallines, que portava a son coll --- dix a Blanquerna --- jo vaig ací, prés de un castell, a una vila, on men plet contra mon frare, a qui deman una vinya --- lexada en testament: e port aquest present que veets al *jutge* e als advocats ---», Llull (*Blanq.*, NCl. I, 229). «Déu --- venrà *jutjar* los vius e ls mortz --- en aquest dia no manjaran ni beuran per paor de l'aveniment del *Jutge* --- la cruseltat del *jutge* no flixarà negun per temor, per so cor tot poderós és ---», *VidesR*, 3r2, 4v1, 4r1, 4v2 etc. «Les damont dites causes lausaren totz aquestz dava<1>I escritz, per costumes per totz temps observadores --- En S. de T., batle de Perpenya e --- en P. Roig, *jutge* de Perpenya e de Rosseyló», *Ordinacions* de 1275 (RLR iv, 359); en la batalla de Leucocisterna (1324) «--- lo *jutge* d'Arborea fo aquí ab tot son poder, al segon jorn que la batalla fo feita, e hac gran goig --- de la victòria que Déus hac donada al senyor Infant», Muntaner (*Cròn.*, Casac. VIII, 28.4, § 275).

«---Senyora, façam axí, posem nostre fet en co-nexença d'altri --- yo posaré per ma part la egrègia Stephania, e l'Altesa vostra hi porà posar a Placerdemavida o Diaphebus. ---Tostemps he oit dir, dix la Princesa, que qui pare ha per *jutge* segur va a plet; ---vós ho feu perquè no siau condemnat per aqueys *jutges* qui us són advocats, que qualsevulla altri vos condemnaria ---», JoMartorell (Ag. II, 270, § 145).

Fins avui, d'ús general, sense excloure'n Eiv. (Pérez Cabrero), i està en reculada el vici d'alguna gent de ciutats (només val. i balears) que ho deien en cast.; si bé en algunes zones valencianes es pronuncia alterat: *zúgge* a Callosa (dita popular: «als *suxes* i als *escrivans*, hi ha que untar-los les mans», Salvà, *Callosa d'En S.* II, 121); *gúgge* a Penàguila (EValor, 1950), *junge* en algun escrit val. (J. G. M., 1955).

L'evolució fon. en cat., oc. *jutge*, fr. *juge*, ha causat estranyesa, car tèdicament es podria esperar un resultat com el de *dotze*, *tretze* DUODECIM, TREDECIM. M-Lübke parlava d'un postverbal de JUDICARE (ZRPb. VIII, 233); A. Bos, reparant alhora en el detall que el fprov. de Vaud diu *dzézo* (amb una -o que postula un ètímon en -u) creu que hi hagué un *JUDICUS en llatí vulgar, invocant metaplasmes com *SORICEM per SORICEM (en italià i romanès), cast. *pulga* en lloc de PULICEM, i un *podicus* d'algun text baix-llatí. Més encertat GParis en pensar en la influència d'altres títols professionals com MEDICUS (*Rom.* XIX, 300).

Pensem que la pron. del ll. fou *JŪDEGE* amb una c palatal no massa diferent de la c de JUDICARE (que també estava en camí d'esdevenir ç en francès, a la meitat Nord de l'occità i una gran zona circumalpina); en aquesta proximitat es percebé una espècie de relació proporcional (afavorida també pel joc d'oposició, en dites universals com «més val sentència de *metge* que de *jutge*») JUDGE: JUDICARE = MEDICU: MEDICARE (si amb é marquem un grau de palatalització més lleu que el de ç, en *dicere* i mots semblants: car també en el resultat *tj* de *metjar* i *metge* veiem que algun grau de palatalitat no fou del tot absent enlloc), i així era quasi imperceptible que en els segles merovingis i visigòtics ç en aquest mot descarrilés cap al viciníssim ç; els metaplasmes del tipus *soricu*, *pulica*, *natica* (> *natja* a causa de NATICARE), *nivica* (> fr. *neige*, al costat de *neiger*) acabaren de consolidar aquest lleu procés fonètic.

DERIV.: *Jutgessa* [S. XIV, P. el Cerimoniós]; però Aversó: «*jutga*, posat femeninament» (33.1). *Jutgeta*. *Jutgetó*. *Co-jutge* (*conjutge*).

Jutjar, del ll. JŪDICARE íd., derivat de JUDGE [orígens]: «Mann-m R. de Burget que li fermàs dret e jo dix --- qe-m donàs dia --- ere divenes dia: éI dix que lo digmenge l'en fos agisad a Tremp; si no, que fos vedad, e a mi pareg-mi que-i fos mal *jugad*: que a tercer dia donar, no-m parie dret», doc. de la Conca, de 1241 (PPujol, *DocVgUrg.*, 8.22); «en lo juii --- ls altres no seran *jutgatz* e periran --- aquels dels quals és dit: qui no creurà ja és *jutgatz*», «seyretz sobre les sezi<1>les *jutgans* los dotze trips», *VidesR*, 4r1, 4r2 i passim; «quis penet e-s *jutja*, no-l cal dues vegades punir», «com Déus perdonàs algunes vegades, e algunes vegades *jutjäs* ---», Llull (*Blanq.* II, 68.14, 101.7).

Des de força antic es troba una variant cultista *judicar*, ja en el *Somni* de BMetge: «segons la diversitat dels oficis que la dita ànima exerceix, és en moltes maneres nomenada: car vivificant lo cos, és apellada ànima; e volent, coratge; sabent, pensa; remembrant, memòria; justament *judicant*, raó; e inspirant, espirít» (I, NCl. I, 25.18). Aviat s'especialitza en el sentit teològic («el dia del judici - no sé quan serà / --- / en tindrem el *jutje* - que -ns *judicará* / ---») en un romanç religiós, entre altres recollit per Verdaguer per al *Romancerillo* de Milà Fontanals, 50.2, i Pujol-Puntí, p. 17); o bé en el de dret cívico-mercantil («justipreciar, tasar», eiv., PzCabr.); i sobretot en el figurat (no pronunciar sentència sinó emetre una opinió racional):